

Vältettävien lääkkeiden käyttö iäkkäillä (VÄKÄ), Dnro 15/26/2015

Hankkeen vastuullinen tutkija: TtM Virva Hyttinen, Itä-Suomen yliopisto, virva.hyttinen [at] uef.fi

LOPPURAPORTIN TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella 1) iäkkäillä vältettävien lääkkeiden käytön aloitukseen valikoitumista sekä sairauksien että potilaan erilaisten (sosiodemografisten ja sosioekonomisten) tekijöiden suhteen, ja 2) lääkäreiden välillä olevaa vaihtelua vältettävien lääkkeiden määräämisessä. Lisäksi tarkasteltiin 3) vältettävien lääkkeiden käytön vaikutusta terveyspalvelujen käyttöön ja kustannuksiin. Iäkkäillä vältettäväksi luokitelluilla lääkkeillä tarkoitetaan lääkkeitä, joiden käytöstä aiheutuva haittavaikutusten riski on suurempi kuin niistä saatava mahdollinen hyöty. Lisätutkimuksena aineistosta syntyi kansallinen artikkeli, jossa selvitettiin 4) iäkkäillä vältettävien lääkkeiden käytön yleisyyttä ja käytön muutoksia, sekä mitkä tekijät ovat yhteydessä vältettävien lääkkeiden käyttöön suomalaisilla iäkkäillä vuosien 2000–2013 aikana.

Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

Iäkkäillä vältettävien lääkkeiden määrittelyssä käytettiin Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen Fimean vuonna 2010 julkaisemaa Iäkkäiden lääkityksen tietokantaa (nyk. Lääke75+). Tutkimuksen aineisto on poimittu Kelan reseptitiedostosta, josta on tehty 10 % satunnaisotos yli 65 vuotiaista henkilöistä vuonna 2000. Aineistoon on yhdistetty tietoja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) hoitoilmoitusrekisteristä (HILMO) ja Tilastokeskuksen kuolinsyyrekisteristä, sekä sosioekonomisia taustamuuttujia Tilastokeskuksen rekistereistä. Tutkimusjoukkoa seurattiin vuodesta 2000 vuoden 2013 loppuun saakka. Vältettävien lääkkeiden käytön aloituksen ja terveysseuraamusten tutkimiseksi aineistosta poistettiin ne henkilöt, jotka jo käyttivät vältettäviä lääkkeitä kahden ensimmäisen vuoden aikana (vuodet 2000–2001), jolloin voitiin tarkastella uusia käyttäjiä vuodesta 2002 vuoteen 2013. Lopulliseksi aineiston kooksi muodostui n=28541 henkilöä. Aineistojen analysointimenetelminä käytettiin ristiintaulukointia, elinaika-analyysiä sekä monitasoista logistista regressiomallia.

Tulokset

Tarkasteltaessa vältettävien lääkkeiden käytön aloitusta havaittiin, että tutkittavista 37,5 % (n=10704) alkoi käyttää vältettäväksi luokiteltuja lääkkeitä seuranta-aikana. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että naissukupuoli oli yhteydessä vältettävien lääkkeiden käyttöön alle 75-vuotiailla, mutta iäkkäämpien ryhmässä (yli 75-vuotiaat) sukupuoli ei enää ollut merkitsevä. Myös sosioekonomisen aseman yhteys vaihteli ikäluokittain; nuoremmilla riski vältettävien lääkkeiden käyttöön kasvoi tulojen kasvaessa, mutta vanhemmiten riski oli suurin tuloluokassa 10000–19999 €. Vältettävien lääkkeiden käytön riskiä kasvattivat myös merkittävä monilääkitys ja psyykenlääkkeiden käyttö. Lisäksi vältettävien lääkkeiden käytössä havaittiin eroja yliopistosairaala-alueiden välillä.

Monitasoisessa analyysissä havaittiin lääkäreiden välillä olevan eroja vältettävien lääkkeiden määräämisessä, eli lääkkeidenmääräys ei ole sattumanvaraisesti jakautunutta lääkäreiden keskuudessa. Vältettävien lääkkeiden käytön aloittaminen on riippuvainen sekä potilaan ominaisuuksista, että reseptin kirjoittavasta lääkäristä ja on mahdollisesti myös yhteydessä eroihin eri alueiden lääkkeenmääräyskäytännöissä.

Hankkeessa tehtiin lisätutkimuksena kansallinen artikkeli vältettävien lääkkeiden yleisyydestä ja käytön muutoksista. Tutkimuksessa havaittiin, että 43 prosentilla suomalaisista 65 vuotta täyttäneistä oli käytössään iäkkäillä vältettäviä lääkkeitä vuonna 2000. Käyttäjien osuus oli huomattavan suuri, mutta se kuitenkin pieneni seurannan aikana, ja vuonna 2013 vältettävä lääke oli käytössä enää 18 prosentilla elossa olevista tutkittavista. Lisäksi tässä tutkimuksessa havaittiin vältettävien lääkkeiden käytön olevan yhteydessä naissukupuoleen, korkeaan ikään, merkittävään monilääkitykseen, suurempaan sairastavuuteen sekä seurannan alussa alhaisempaan sosioekonomiseen asemaan. Vältettävien lääkkeiden käytössä havaittiin eroja myös yliopistosairaala-alueiden välillä. Vältettävien lääkkeiden käyttö on vähentynyt seurannan aikana melko tasaisesti kaikissa edellä mainituissa taustatekijöissä.

Terveyspalveluiden käyttö ja kustannukset -työosion analysointi on vielä kesken ja tulokset julkaistaan myöhemmin. Tarkemmat hankkeen tulokset julkaistaan kolmessa artikkelissa, jotka tullaan lähettämään sekä kansallisiin että kansainvälisiin tieteellisiin lehtiin. Kansainväliset artikkelit sisältyvät Virva Hyttisen terveystaloustieteen väitöskirjaan, jonka tavoitteena on valmistua viimeistään vuoden 2018 loppuun mennessä.